

Poslovna sposobnost djeteta

Djeca u Hrvatskoj imaju poslovnu sposobnost (sposobnost da imaju prava i obveze) i stranačku sposobnost (sposobnost da budu stranka u postupku: tužitelj ili okrivljenik). Djeca imaju sposobnost poduzimanja pravnih radnji (sklapanje ugovora i stvaranje pravnih učinaka obično stečenih u dobi od 18 godina) prije navršanih 18 godina u slučaju sklapanja braka ili ako postanu roditelji (u dobi od 16 godina), ili u slučajevima sklapanja ugovora o radu (u dobi od 15 godina).

Pristup posebnim postupcima

Mjerodavni dionici uključeni u **kazneni postupak** sa sudjelovanjem djece su:

pravobranitelj za djecu

posebni policijski službenici u Ministarstvu unutarnjih poslova, osposobljeni za rad s djecom žrtvama i počiniteljima kaznenih djela;

sudovi i suci za mladež u kaznenom postupku koji uključuje djecu;

državni odvjetnik za mladež u državnom odvjetništvu;

posebni odvjetnici za postupke u koje su uključena djeca, koje imenuje predsjednik suda po potrebi s popisa Hrvatske odvjetničke komore (obično kao branitelji);

socijalni radnici koji imaju veliku ulogu u kaznenom postupku koji uključuje djecu;

posebne klinike i bolnice za djecu;

brojne specijalizirane nevladine organizacije, ne-pravni stručni suradnici (na sudovima za mladež i državno odvjetništvo), volonteri itd.

Sudjelovanje djece i maloljetnika (u dobi do 23. godine) u sudskim postupcima, u slučajevima kada su isti počinitelji kaznenog djela, uređeno je Zakonom o sudovima za mladež.

Općinski sudovi provode parnične postupke, uključujući i one u koje su uključena djeca jer nisu ustanovljeni posebni sudovi koji bi donosili odluku isključivo u sporovima koji uključuju djecu i maloljetnike. Općinski sudovi su nadležni u prvom stupnju za donošenje odluka vezanih uz uzdržavanje, postojanje ili nepostojanje braka, poništenje braka i razvod braka, utvrđivanje ili osporavanje očinstva ili majčinstva, skrbništvo nad djecom i roditeljsku skrb.

Centri za socijalnu skrb su tijela javne vlasti koja djeluju s ciljem zaštite i potpore djeci i imaju mogućnost utjecaja na sudske odluke. U sudskim postupcima centri za socijalnu skrb mogu imati pravni status stranke, a mogu sudjelovati i kao umješači u postupku. Budući da imaju značajnu ulogu u zaštiti djece u sudskim postupcima, ti centri imaju različite mogućnosti za zastupanje najboljih interesa djece.

Pravobranitelj za djecu je neovisno tijelo odgovorno isključivo Saboru u cilju zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa djece.

Posebni sudovi ili institucije koji se bave isključivo pitanjima prava djece i maloljetnika u upravnim postupcima nisu osnovani. Postojeći upravni sudovi su sudovi s općom nadležnošću za rješavanje svih upravnih sporova, uključujući i one u koje su uključena djeca i maloljetnici.

Sva nadležna tijela uključena u potencijalne kaznene postupke vezane uz dijete ili maloljetnika u svojstvu okrivljenika ili žrtve moraju hitno postupiti kako bi što prije mogli dovršiti svoje aktivnosti. Prema Zakonu o sudovima za mladež kazneni postupak prema maloljetniku, protiv mlađeg punoljetnika i u predmetima kaznenopravne zaštite djece je hitan, te se početak postupanja i donošenje relevantnih odluka trebaju odvijati bez nepotrebnog kašnjenja.

Naime, sudski postupci protiv maloljetnih prijestupnika, istrage i postupci policije i državnih odvjetnika su hitni.

Odgode u izvršenju sankcija protiv maloljetnika svode se na minimum i dužnost je suda da donese odluku o pokretanju postupka bez nepotrebnog kašnjenja nakon što je sudska odluka postala pravomoćna i nema pravnih prepreka za njezino izvršenje.

Postupci u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta su hitni, te se prvo ročište održava u roku od petnaest dana od dana pokretanja postupka. Rješenje o donošenju privremenih mjera, izvršenju roditeljske skrbi i ostvarenju osobnog odnosa s djetetom, kao i rješenje o predaji djeteta donosi se i dostavlja se u roku od trideset dana od dana pokretanja postupka. Drugostupanjski sud donosi i donosi odluku u roku od trideset dana od dana primitka žalbe.

Sukladno Zakonu o kaznenom postupku, žrtva - dijete ili maloljetnik - ima pravo biti saslušana, ima pravo svjedočiti, kao i sudjelovati u kaznenom postupku.

Također, dijete ili maloljetnik ima pravo biti informiran o relevantnim činjenicama, predlagati dokaze u vezi s kaznenim djelom i kaznenim postupkom, kao i uložiti pravni lijek. U tom smislu imaju pravo postavljati pitanja osumnjičenicima, svjedocima i vještacima tijekom sudskih sjednica i podnijeti svoje očitovanje i objašnjenja u svezi s njihovim svjedočenjem.

U praksi, ocjena najboljih interesa djeteta smatra se mišljenje stručnjaka uključenih u postupke zaštite djeteta, koji ujedno mogu sudu predložiti mjeru zaštite djeteta. Procjena najboljeg interesa djeteta temelji se na načelima i metodama rada socijalnih radnika, psihologa, učitelja, nastavnika i drugih.

Radi usklađenja s odredbama Europske konvencije o pravima djeteta, sud može imenovati posebnog zastupnika djetetu u slučaju kada nositelj roditeljske odgovornosti nije ovlašten zastupati dijete zbog sukoba interesa. Takav zastupnik obično je odvjetnik koji ima relevantno iskustvo u postupcima koji uključuju djecu. Posebni zastupnici mogu biti imenovani u određenim sudskim postupcima, kao što je određivanje pritvora nad djetetom ili maloljetnikom, u slučajevima razvoda braka i posvojenja, kao i u slučajevima koji se odnose na zaštitu osobnih prava i interesa djece.

Zaštita najboljih interesa djeteta je jedno od načela sadržanih u Ustavu RH, u kojem se, između ostalog, navodi da roditelji snose odgovornost za odgoj, dobrobit i obrazovanje svoje djece te su odgovorni za ostvarivanje prava svoje djece na pun i skladan osobni razvoj. Država mora prema relevantnim zakonima posvetiti posebnu brigu siročadi i maloljetnicima koje su zanemarili njihovi roditelji, a svatko ima dužnost zaštititi dijete i obavijestiti nadležna tijela o mogućoj šteti koja je nanesena djetetu. Mladi, majke i osobe s invaliditetom imaju pravo na posebnu zaštitu na poslu. Svatko bi trebao imati pristup obrazovanju pod jednakim uvjetima. Obvezno obrazovanje je besplatno, u skladu sa zakonom.

Nadzor nad izvršenjem odluka u postupcima u koje su uključena djeca

Hrvatska je usvojila Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.

Svrha navedenog Zakona je propisivanje:

uvjeta za izvršenje sankcija za kaznena djela djeteta/maloljetnika u svojstvu počinitelja u kaznenim postupcima, posebice provedbu odgojnih mjera, izdržavanja maloljetničkog zatvora i provođenje mjera osiguranja; i

uvjeta za izvršenje sankcija za prekršaje počinjene od strane djeteta/maloljetnika.

Predstavnici nadležnog centra za socijalnu skrb imaju značajnu ulogu u osiguravanju odgovarajućeg postupanja prema prijestupnicima-djeci/maloljetnicima.

Centar za socijalnu skrb također je odgovoran za pozivanje i upućivanje djeteta na provođenje bilo kakve odgojne mjere i pružanje svih potrebnih informacija i podrške. Svrha je odgojnih mjera da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela.

Vrste odgojnih mjera su: sudski ukor, posebne obveze (da se ispriča oštećeniku, da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom, da redovito pohađa školu, da ne izostaje s radnog mjesta, da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima, da prihvati zaposlenje i u njemu ustraje, da raspolaže prihodima uz nadzor i savjet voditelja odgojne mjere, da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, da se suzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredaba i kloni društva određenih osoba koje na njega štetno utječu, da se, uz suglasnost maloljetnikova zakonskog zastupnika, podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, da sudjeluje na tečajevima za stručno osposobljavanje, da bez posebnog odobrenja centra za socijalnu skrb ne može trajnije napustiti mjesto prebivališta ili boravišta, da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača, da se ne približava ili da ne uznemirava žrtvu ili druge obveze), pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u disciplinski centar, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod, upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu.

Maloljetnički zatvor je kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj sankcije. Maloljetnički se zatvor može izreći starijem maloljetniku (maloljetnik koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio šesnaest, a nije navršio osamnaest godina života) za kazneno djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora tri godine ili teža kazna, kad s obzirom na narav i težinu djela i visoki stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje.

Djecu ili maloljetnike koji nemaju poslovnu sposobnost zastupaju njihovi zakonski zastupnici, od kojih ujedno zaprimaju informacije o sudskim odlukama i izvršenju sankcija.

Tijekom provođenja postupaka izvršenja sudovi su ovlašteni za određivanje zaštitnih mjera radi osiguranja zaštite djece ili maloljetnika od nepotrebnih povreda nakon provedbe izvanparničnog postupka. Zaštitne mjere su: ograničenje neodgovarajućeg ili ograničenog kontakta s roditeljem, bračnim drugom, djedom, bakom, bratom ili sestrom djeteta (ili polubratom ili polusestrom).

Pristup pravnim lijekovima

a) Kazneni postupak

Svatko ima pravo podnijeti žalbu protiv presude nadležnog suda prema važećim odredbama Zakona o kaznenom postupku. Ukoliko su djeca ili maloljetnici oštećenici kaznenog djela, ovlašteni su, uz državnog odvjetnika, okrivljenika i branitelja, podnijeti žalbu na presudu prvostupanjskog suda. Oštećenik može pobijati presudu zbog odluke suda o njegovim troškovima kaznenog postupka i odluke o imovinskopравnom zahtjevu, ali ako je državni odvjetnik preuzeo progon od oštećenika kao tužitelja, oštećenik može podnijeti žalbu zbog svih osnova zbog kojih se presuda može pobijati.

Protiv presude kojom je maloljetniku izrečena kazna, protiv rješenja kojim je maloljetniku izrečena odgojna mjera i protiv rješenja o obustavi postupka mogu podnijeti žalbu sve osobe koje imaju pravo na žalbu protiv presude i to u roku od osam dana od dana primitka presude, odnosno rješenja. Branitelj, državni odvjetnik, bračni drug, srodnik u uspravnoj liniji, posvojitelj, skrbnik, brat, sestra i udomitelj mogu podnijeti žalbu u korist maloljetnika i protiv njegove volje. Drugostupanjski sud može preinačiti odluku suda prvoga stupnja izricanjem teže sankcije maloljetniku samo ako je to predloženo u žalbi.

b) Parnični postupak

Djeca ili maloljetnici uključeni u sudski postupak imaju pravo podnijeti prigovor, žalbu ili tužbu u skladu s općim odredbama Zakona o parničnom postupku i Zakona o obveznim odnosima.

Kako djeca ili maloljetnici, u pravilu, nemaju poslovnu sposobnost, to njihovi roditelji ili skrbnici poduzimaju određene radnje u njihovo ime i za njihov račun kao njihovi zakonski zastupnici. Zakonski zastupnik djeteta ima pravo poduzimati sve radnje u postupku u ime djeteta, uključujući i podnošenje žalbe. Žalba se može podnijeti protiv presuda prvostupanjskih sudova, te se podnošenjem istih odgađa izvršenje sudskih odluka. Žalba se podnosi zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, nepravilno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te pogrešne primjene materijalnog prava. Za podnošenje žalbe protiv presude prvostupanjskog suda u parničnim postupcima obično se određuje rok od 15 dana od dana zaprimanja presude.

Posvajanje

Obiteljskim zakonom propisano je posvajanje kao poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, čime se stvara trajni odnos roditelja i djeteta, te posvojitelji djeteta stječu pravo na roditeljsku skrb. Posvojitelj treba imati hrvatsko državljanstvo (iznimno strani državljanin ako je to od posebnog interesa za dijete), te mora biti osoba starija od 21 godine i najmanje 18 godina stariji od posvojenog djeteta. Bračni parovi, kao i izvanbračni drugovi imaju pravo zajedno posvojiti dijete, jedan supružnik / izvanbračni drug ako je drugi supružnik / izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj, uz suglasnost drugog supružnika / izvanbračnog druga, kao i osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici.

Posvajanje je moguće zasnovati do osamnaeste godine života djeteta, a dijete može biti posvojeno ako ispunjava zakonske uvjete za posvajanje i ako je posvajanje u skladu s dobrobiti djeteta. Dijete koje je navršilo 12 godina mora dati pismenu suglasnost za posvajanje.

Postupak posvajanja provodi centar za socijalnu skrb u mjestu stalnog ili privremenog boravka osoba koje namjeravaju posvojiti.

Ako je posvojitelj ili dijete stranac, posvajanje se može zasnovati samo uz prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za socijalnu skrb.

Posljednji put ažurirano: 22/12/2020

Verziju ove stranice na nacionalnom jeziku održava odgovarajuća država članica. Prijevod je napravila služba Europske komisije. Moguće promjene u originalu koje su unijela nadležna nacionalna tijela možda još nisu vidljive u drugim jezičnim verzijama. Europska komisija ne preuzima nikakvu odgovornost za informacije ili podatke sadržane ili navedene u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest kako biste vidjeli propise o autorskim pravima države članice odgovorne za ovu stranicu.